

tem momentanea: cum enim vix spiritu cœperint, mox carne consummantur. Tales multos tolerasse se queritur sponsus in Canticis: *Caput meum plenum est rore, et cicini mei guttis noctium* (Cantic. v, 2). Nam cum propter vitæ sublimitatem quasi Domini in caput ascenderint, hærent in crinibus; et majore in exterioribus et a vitali spiritu alienis occupatione insensibiles redditi, quæ Dei sunt, sapere nesciunt. Denique non habens in talibus ubi caput reclinet, si quem intus repererit, aperiri sibi rogat.

3. Utinam et tu intrinsecus commoreris, et pulsanter statim ad ostium Jesum cum cordis susceperis hospitio, glorieris, et dicas: *Secretum meum mihi, secretum meum mihi* (Isa. xxiv, 16). Vicissimque gratam illam laudis vocem accipies, *Hortus conclusus, soror mea sponsa, hortus conclusus, fons signatus* (Cantic. iv, 12): signaculo quidem luminis et cordis lætitiæ, signaculo septiformis Spiritus, quod solvere nemo nisi solus ipse poterit, qui portam orientalem singulariter ingreditur alienis clausam, juxta illud prophetæ: *Alieni non transibunt per Jerusalem amplius* (Ezech. xliv). Tali inclusus paradiso voluptatis, imo ipse sicut ager irriguus, et sicut fons hortorum, cujus non deficient aquæ, alienorum obsurdesces ad vocem. Si sæculi te vexaverit ambitio si dignatum occasio vocaverit, et invitaverit blanda pestis, spes honorum aliqua, sponsæ continuo respondebis verbis: *Exui me tunica mea, quomodo induam eam? lavi pedes meos, quomodo illos inquinabo?* (Cantic. v, 3).

4. Vides certe, frater, quid est quod dimidiatis verbis et umbrarum similibus, rem magis comprimens quam premens, sciens esse mihi cum sapiente sermonem, vides, inquam, quid est totum quod tibi suggerere volo: ut periculosa ab hac professione te revocem, et falce quadam commotionis nostræ celeris lapsus occasiones præcidam; ad prophetæ præceptum, planum tibi faciens iter offensionis, lapides eligens de via (Isa. lxii, 10). Multa mihi est sollicitudo pro te, multa fiducia apud te. Alioquin malim inveteratas tecum necessitudines attenuari ad tempus, quam silentio suppressere, quæ ad salutem tuam spectare crediderim: perdere familiaritatem, quam teneram et crescentem adhuc in te humilitatem periclitari. Currebas bene: cave ne fascinatio nugacitatis obscurat bona tua (Sap. iv, 12). et, illibata manente conscientia, in discrimen ne vel fama ducatur. Currebas, inquam, bene: ubi nunc impigre properas? Currebas, bene: sed quid, si non consummaveris? Consummandus in brevi, consumere vis tempora multa, ut jam tibi exprobreteur a Paulo: *Tanta passus es sine causa, si tamen sine causa* (Galat. iii, 4).

5. Utinam præsens essem modo, et injecta quadam impigra vivæ vocis manu deducere te possem cum Abraham in terram Chanaan, id est Motus. Qui enim *confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem* (Isa. xl, 31). Bona mutatio, quam loquitur idem

propheta: *Erunt quinque civitates in terra Ægypti, loquentes lingua Chanaan: civitas solis vocabitur una* (Isa. xix, 18). Bona plane, de Ægypti tenebris educi in lucem; et post Pharaonis domum in Solis justitiæ civitatem dedicari. Bonus, inquam, motus, ubi transfunduntur et in lumen obscura, et in unum plura. Denique et in pluribus perturbatio est, et unum necessarium (Luc. x, 41, 42). Bonus motus, ubi convertitur et lippitudo Liæ, et sollicitudo Marthæ in Rachelis claritatem, et Mariæ tranquillitatem. Hoc enim est quod quæ Ægypti, id est tenebrarum, civitates fuerunt, Solis dicuntur: et pro quinarum numero, unius tantum fit mentio. Commutatum se noverat qui loquitur in Psalmo: *Benedic, anima mea, Domino, et noli oblivisci omnes retributiones ejus. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas: qui redimit de interitu vitam tuam, qui coronat te in misericordia et miserationibus* (Psal. cii, 2-4). Loquitur hic lingua Chanaan, qui tot in se recolat commutationes; de iniquitate propitiationem, de infirmitate curationem, æternitatem de interitu; et per singulos gradus gratias exhibet auctori: piorumque indicia profectuum, quasi quadam commutationis lingua, illud cum Psalmista eloquitur, *Nunc cæpi, hæc mutatio dexteræ Excelsi* (Psal. lxxvi, 11). Et ut de prophetico semine apostolicas fruges metamus; quod Isaias claudit, Paulus declarat: *Fuistis, inquit, aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino*. Commutationem audivimus, de consummatione nos admonet: *Ut filii, inquit, lucis ambulata* (Ephes. v, 8). Qui ambulat in die, non offendit. Crescat lux tua usque ad consummatum diem; et cum consummaveris, inchoasse videaris. Audi quomodo ipse Paulus currebat et crescebat, non modo de tenebris in lucem, sed de luce in lucem. Nos, inquit, *revelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur a claritate in claritatem* (II Cor. iii, 18).

6. Cum aliquos qui sæculo renuntiarunt, in sæculo prosperari videris, gressus tui non effundantur: sed illis impingentibus quasi cæcis in meridie, ipse glorieris, et dicas: Non laboravi te, Domine, subsequens. Qui enim *sperant in Domino, innovabunt fortitudinem; volabunt, et non laborabunt; ambulabunt, et non deficient* (Isa. xl, 31). Longum erit, si per singulas virtutum innovationes, quasi per quasdam mansiones terræ Chanaan ducere te velim. Et quidem primo loco pio patriarchæ imitatori veniendum est in Sichem (Gen. xii, 6), ubi humiliatis suppressisque humeris (Sichem enim Humeri dicuntur) levissimum Christi onus suscipiat. Siquidem *bonum est homini cum portaverit jugum Domini ab adolescentia sua. Dabit percutienti se macillam: saturabitur opprobriis* (Thren. iii, 27, 30). Simulque observa in saturitatis verbo non levem quamdam tolerantiam, et summis prælibantem labris, projectientemque quæ amara præsenferit; sed inexplebilem edacitatem adversa tolerandi. Indeque post

felicem afflictionem et medicinalem molestiam pertransitis Geraris, et dissipata veterum maceria inimicitiarum, de foraminibus petrae et cavernarum scissuris, liberis ad sponsi invitationem elapsus volatibus, ad Bersabee fluentia evadat. De Sichem, inquam, id est de humiliatione et oratione ad Bersabee, veniat ad puteum Septem agnarum, magis quidem omnium gratiarum. Humilibus namque dat Deus gratiam (Jac. iv, 6). Et quoniam alia ratione Puteus satiæ dicitur (Gen. xx, xxi et xxvi), juxta invitantis vocem, *Venite ad me, qui onerati estis, et ego vos reficiam* (Matth. xi, 28); post afflictionem ad refectionem properat, suavissimique liquoris haustu majorem provocatus in esuriem, verum illud in se Sapientiæ præconium experiatur: *Qui edunt me adhuc esurient* (Eccli. xxiv, 29). Tacere jam decrevi, quoniam te pridem forsitan tædere cepit ad garrulitatem nostram. Vale: et Hieronymum super

Isaiam mihi, si placet, perquirito; ut cum misero, paratum eum habeas.

EPISTOLA IV.

AD QUEMDAM AMICUM.

Brevi epistola postulatis se annuere non posse significat

Pace vestra loquor, nimietas vestra obstinatum me reddit: imo illorum qui intercessorem te parant, major importunitas meritorum in me tuorum aliquatenus pondus attenuat. Miror, quod non etiam dominum de Fontibus adduxere super nos, ut gravium nube intercessorum iterato me obruerent. Ut brevi tamen tibi responso satisfaciam, rem hanc quam postulatis, silentio magis quam sermone negare volui. Verecunde quidem more meo, ut cætera, quæ nequaquam facere decrevi: differo tamen magis quam definitio responsum, donec in brevi simul conferamus. Vale.

ADMONITIO D. MABILLONII

IN SEQUEMTEM EPISTOLAM.

1961. De auctore sequentis Epistolæ jam dudum cœpit dubitari: at eam Guillelmo seu Willelmo, monasterii Sancti-Theoderici prope Remos abbati, tribuendam esse constat.

2. Dubitationem exprimit vetus codex viri doctissimi et humanissimi Leonorii Foy canonici Bellovacensis, ante annos circiter quadringentos scriptus, in quo ista epistola hanc præfert inscriptionem: « Incipit Epistola ad Cartusienses, quæ licet intitulatur nomine abbatis Guillelmi, tamen Bernardo a pluribus adscribitur. » Et quidem hanc ipsam epistolam sub nomine Bernardi laudarunt Joannes Gerson cancellarius Parisiensis in sermone de Cena Domini; eodemque tempore Joannes de Ragasio apud Henricum Canisium, in tomo III Antiq. lect. pag. 240, alique passim post eos: cui sententiæ codices scripti non pauci suffragabantur. Nihil tamen ex hac epistola excerptum est in Bernardino, seu in libro Florum ex Bernardo.

3. Dubitandi de auctore occasio potissimum nata est ex amanuensium vitio, qui genuini auctoris, id est Willelmi, nomen initio epistolæ præfixum decurtarunt, vel etiam penitus expunxerunt; imo et præfationis magnam partem, in qua Auctor textum catalogum suorum operum, quæ omnia Willelmi abbatis esse exploratum est. Hanc vero præfationem primus ad vetustos codices integram edidit, suoque auctori restituit religiosus ac pius vir Bertrandus Tissier, in tomo IV Bibliothecæ Cisterciensis. Præter codices ab eo laudatos qui hanc epistolam Willelmo tribuunt, nempe Signiacensem, Caroli-Locensem, Longi-Pontis et Fulcardi-Montis, alios insuper invenimus idem attestantes, scilicet Flaviacensem, modo regie Bibliothecæ; Thuaneum, nunc Colbertinæ; et Ratisponensem Sancti-Emmerammi: in quibus omnibus epistola hæc ita inscripta est. « Dominus et fratribus H. Prioris, etc. W. sabbatum delicatum. » Ubi vides Willelmi nomen primis tantum elementis expressum, uti et Haimonis Prioris, qui tunc Cartusie Montis-Dei præerat. Est autem Cartusia Montis-Dei in diocesi Remensi, sub præfectura Mosomensi, ab Odone S. Remigii abbate fundata anno 1136, Gaufrido Priore primo, cui Haimo iste anno 1144 197-198 successit: Haimoni vero tertio loco Gervasius, cujus venerabili patre Francisco Ganerone olim accepimus. Cæterum hanc epistolam ab ipsis conditæ Montis-Dei Cartusie, initiis scriptam fuisse intelligitur ex eo, quod « novitatis nomine » notantur primi ejus incolæ ex num. 3.

4. Hanc epistolam Guillelmus an abbas scripserit, an ex abbate factus monachus Signiacensis, non ita exploratum. Posteriori sententiæ illud favet, quod jam tum affectæ esset ætatis, cum istam epistolam scripsit. Accedit quod eadem epistola sub nomine « Guillelmi Claræ-Vallis de Vita solitaria » laudata est ante annos fere quadringentos a quoquam canonico regulari Sancti-Salvatoris apud Bononiam, nempe in libro primo Sermonum ad Eremitas, cap. 23. Quo de auctore in Itinere nostro Italico, pag. 197.

5. Ex his refellitur conjectura, alias haud improbabilis, docti ejusdem epistolæ translatoris, qui eam Petro Cellensi tribui posse existimavit. Nam præterquam quod Willelmi nomen epistolæ præfixum, et enumeratio Willelmi operum in præfatione, stilique diversitas contrarium evincunt, certe auctor ipse in eadem præfatione « senem » se « et deficientem » dicit. Quod quidem Willelmo abbati convenit, non Petro Cellensi, qui virilem ætatem agebat Haimone Priore, cui epistola inscripta est vixque tum annos triginta attigerat, ut probare esset in promptu, si res ita exigeret.

6. Nullum ergo dubium relinquatur, quin hæc epistola Willelmo abbati tanquam genuino auctori restituenda sit. Et quidem in veteri codice Sancti-Theoderici prope Remos prima habetur in recensione Willelmi operum, apud Marlotum in tomo II Metrop. Remens., pag. 287, in hæc verba: « Reverendus Pater Guillelmus abbas Sancti-Theoderici composuit multa devota opuscula, quæ misit fratribus de Monte-Dei, scilicet, De solitaria vita, Speculum et Ænigma fidei, De contemplando Deo, De dignitate amoris, etc. »

7. Denique in brevi ejus vitæ compendio, quam ex veteri membrana Radoliensis monasterii habemus, eadem

epistola cum aliis eidem auctori vindicatur. Membranæ verba hac referre non pigebit. « Porro ingenii sui ac studii monumenta non contemnenda reliquit, ex quibus ea solum notabo quæ visu et lectione probavi. Vitam sancti Bernardi scribere aggressus, opus consummare non potuit: librum tamen unum, et ipsum primum, et non modicæ quantitatis, absoluit. Contra magistrum Petrum Abælardum, qui quædam fidei non consona suis operibus inseruerat, librum unum edidit eloquio venustum, fide catholicum, ratione nervosum. Fecit quoque duos libellos: quorum unum, *Enigma fidei*; alterum, *Speculum fidei* nominavit: in quibus breviter et aperte quid sit credendum ostendit. Super Cantica canticorum moralem expositionem composuit: cujus operis meminuit in Vita sancti Bernardi. Est aliusejusdem liber de Natura et dignitate amoris, quem secundum ipsius materiam Anti-Nasonem possumus appellare. In eo enim verum instruit philosophum, quibus gradibus et modis possit et debeat in Dei dilectione proficere. Libellum etiam unum direxit Fratribus Cartusie habitantibus in Monte-Dei: qui licet eis loquatur specialiter, cunctis tamen est commodus in Religione perfici cupientibus. De physica, id est natura corporis et animæ, breuem compilationem formavit: ut quia se ipsum cognoscere fructus est dicendi præcipuus juxta illud, quod de celo descendit Γρηγόριος, simplices lectores ad aliquam vel inchoativam sui cognitionem instrueret. Est et libellus ipsius, cui titulus est *De contemplando Deo*: in quo sine dubio propter edificationem legentium de sua loquitur contemplatione his verbis: « Et nonnunquam, Domine, quasi clausis oculis ad te hianti. » mittis mihi in os cordis, quod non licet mihi scire quid sit. Saporem sentio dulcem, adeo confortantem, ut si perficeretur in me, nihil ultra quærerem. » Composuit et tractatum non parvum, cujus est epigramma, Meditative orationes, in quo non una utilis materia, sed diversa disserit capitula; et in plerisque Deum alloquens, propriam, multiformem discit conscientiam. In hoc opere apparet præcipue viri istius in Deum non amor, sed ardor. Et revera, ut reor, quisquis hoc pie et sobrie leget quantumlibet religiosus et sciolus, in timore tamen Domini, in sui majori cognitione et minori estimatione proficiet. Non dubito quin alia cuderit opuscula: sed præter hæc haecenus nulla potui reperire. »

8. Hactenus vetus membrana, in cujus principio « Guillelmus apud Leodium claro genere natus, » fratrem habuisse perhibetur Simonem: cum quo Remos profectus, in abbacia Sancti-Nicasii, in qua « odor bonæ opinionis » tunc erat, « sacræ religionis habitum » sumpsit. Processu temporis Simon factus est abbas Sancti-Nicolai de Bosco, ubi cum fratribus « diu et religiose præfuisse, plenus dierum et virtute consummatum beato sine quevit. At vero dominus Willelmus in abbatem Sancti-Theoderici, qui lacus urbi Remensi imminet, assumptus est, » nempe anno 1120, post annos sexdecim factus monachus Signiacensis Ordinis Cisterciensis, ut in Notis fusiorebus ad Bernardi epistolam 85, tom. I, col. 860.

8. Ex his omnibus apparet, non solum epistolam ad fratres de Monte-Dei, sed etiam tractatus De contemplando Deo, ac De natura et dignitate amoris, qui Bernardo suppositi fuerunt, esse ipsiusmet Guillelmi: cui proinde eos restituere, atque prædictæ epistolæ hac in editione subjicere visum est. Alia ejusdem Guillelmi opuscula, superius indicata, exstant in tomo IV Bibliothecæ Cisterciensis.

Nunc exhibenda est Epistola ad fratres de Monte-Dei, quæ veluti quoddam absolutissimæ vitæ monasticæ exemplar censetur ab iis qui in eodem vitæ genere excellunt: tametsi Joannes Gerson in sermone de Cæna Domini lectorem monet, « ut de hac materia, » nempe de unione perfectorum cum Deo, « caute legatur Bernardus ad fratres de Monte-Dei libro secundo, » hic num. 62. Ubi vides, hanc epistolam in duos libros aliquando fuisse distinctam.

ADMONITIO D. MASSUETI

IN SEQUEM EPISTOLAM

Qua Guigoni seu Wigoni, Majoris Cartusie priori quinto, asseritur.

1. De auctore sequentis Epistolæ seu Tractatus jam dudum caput dubitari. Fuere qui Bernardo tribuerent et sub ejus nomine laudarent, ut Joannes Gerson, cancellarius Parisiensis, in sermone de Cæna Domini: eodemque tempore Joannes de Ragasio apud Henricum Canisium in tomo III Antiq. Lect. pag. 240; et iis longe antiquior auctor, qui de laude Cartusiensium scribebat ante annos quadringentos, cujus opus manuscriptum exstat in Cartusia Montis-Dei: cui sententiæ codices scripti non pauci suffragantur, ut vetus codex Melensis Sancti-Arnulphi, et alius Montis-Dei, in quo, abrasso auctoris nomine, subrogatum est Bernardi nomen. Erroris occasio fuit amanuensium imperitia, qui subjunctum genuinis Bernardi operibus tractatum hunc, absque auctoris nomine, videntes, Bernardi esse arbitrati, ei, præfixo temere nomine, adscripserunt, aliisque postea fucum fecerunt. Sed errore detecto, tum ex dissimilitudine stili, tum ex eo quod nihil ex eo tractatu exceptum sit in Bernardino seu in libro Florum ex Bernardo, tum denique aliis argumentis, omnes pene in Willelmum seu Guillelmum, ex abbate Sancti-Theoderici prope Remos factum monachum Signiacensem, consenserunt. Unus a cæteris dissensit doctus ejusdem epistolæ translator, qui eam Petro Cellensi tribui posse existimavit, sed repugnantibus tum stilo, tum manuscriptis codicibus.

2. Et quidem dubitationem satis exprimere bonæ memoriæ Mabillonius visus est vetus codex clarissimi viri Leonorii Foy canonici Bellovacensis, ante annos circiter quadringentos scriptus, in quo ista epistola hanc præfert inscriptionem: « Incipit epistola ad Cartusienses, quæ licet intituletur nomine abbatis Guillelmi, tamen Bernardo a pluribus ascribitur. » Accessit præfatio, quam primus integræ, ut sibi visus est, ad vetustos codices edidit religiosus ac pius vir Bertrandus Tissier in tomo quarto Bibliothecæ Cisterciensis; in qua auctor texit catalogum suorum operum, quæ omnia Willelmi Abbatis esse exploratum est. Eandem epistolam sub nomine Guillelmi Claræ-Vallis Devita solitaria laudavit ante annos fere quadringentos quidam canonicus regularis Sancti-Salvatoris apud Bononiam, nempe in libro primo Sermonum ad Eremitas, cap. 23. Quo de auctore in Itinere Italico Mabillonii, pag. 197, huic sententiæ suffragari postea visi sunt codices omnes quotquot vel auctoris nomen præfixum initio epistolæ decurtatum habent hoc modo, W. ut Flaviacensis, modoregiæ Bibliothecæ; Thuanus, nunc Colbertinæ; et Ratisponensis Sancti-Emmerammi; in quibus omnibus epistola hæc ita inscripta est: « Dominis et fratribus H. Priori, etc. W. sabbatum delicatum: » vel integrum præ-

ferunt, ut Signiacensis, Caroli-Locensis, Longi-Pontis, Fulcardi-Montis, et alii a Tisserio laudati: vel denique ii etiam in quibus nomen penitus expunctum est.

3. At cum in eam sententiam abiit Mabillonius, non viderat antiquissimum omnium et optimæ notæ codicem Pontiniacensem, eleganter scriptum anno 1156, quem perscrutando illius monasterii bibliothecam, ad castigandam exornandamque novam editionem Gallie Christianæ, quæ jam sub prelo est, feliciter invenit sollicitus rerum antiquarum indagator noster dominus Edmundus Martene. Is quippe codex Guigonis Cartusie Prioris nomen, non decurtatum sed integrum, non uno præfert in loco. Nam ipso initio epistolæ seu tractatus hæc leguntur: « Incipit præmium in libro Guigonis, Prioris Cartusie; ad H. Priorem de Monte-Dei. Dominis et fratribus H. Priori et H. Guigo, sabbatum delicatum. » Deinde post præfationem: « Incipit liber ejusdem Guigonis. » Ac tandem in fine: « Finis tertii et ultimi libri Guigonis. » Eadem manu subnotatur annus quo codex scriptus est, scilicet 1156. Nemo vero sibi facile persuaserit, paucis post vulgatam Epistolam ad fratres de Monte-Dei, paucioribus post Guigonis et Willelmi obitum annis, tam immaniter in auctoris nomine errari potuisse, ut uni tribueretur qui esset alterius fetus; et quidem in eo monasterio, in quo recens adhuc erat memoria tum Willelmi, qui Cisterciensium disciplinam in alio haud procul dissito amplexus erat, tum ejus operum indubitatorum, quorum laudem in exterum transferre noluisse Cistercienses.

4. Cum codice Pontiniacensi apprime consentit alter ejusdem ferme antiquitatis, cujus character annos minimum quingentos representat, in Caroli-Locensis ordinis Cisterciensis monasterio asservatus. Ejus notitiam indefessis Marteni nostri curis pariter debemus. Guigonis quidem nomen in eo codice delere tentavit invida et imperita sciolus cujuspiam recentioris manus, ut Bernardo tribueret; non ita tamen, ut sanum adhuc et integrum non appareat. Sic enim præfert operis titulus: « Incipit præmium in libro Guigonis Prioris Cartusie ad H. Priorem de Monte-Dei. Dominis et fratribus H. Priori et H. Guigo, sabbatum delicatum. » Et post præmium: « Incipit liber ejusdem Guigonis. » Tum sequuntur tres libri, ut in codice Pontiniacensi. Post primum legitur: « Explicet liber 1: incipit liber 2. » Post secundum, quidpiam minio exaratum habebatur, quod hodie omnino deletum: sed ejus loco recentissima manus addidit: « Explicet opusculum ad fratres de Monte-Dei. Incipit libellus Anselmi archiepiscopi de Vera Beatitudine. »

5. Hujus utriusque codicis auctoritate lis omnis de auctore epistolæ seu tractatus de Vita solitaria ad fratres de Monte-Dei direpta censi debet; nec erit, puto, deinceps qui tam insignis operis laude Guigonis Cartusianum fraudare velit. Integræ certe suo auctori servat scriptorum codicum pars maxima, qui Guigonem primis nominis sui elementis exprimunt, hoc modo W. Norunt quippe qui sæculi undecimi mores tenent, quam proclivis fuerit commutatio Gu in W, et vicissim; adeo ut passim scriberetur, Willelmus pro Guillelmo, Wido pro Guido, Wigo pro Guigo, et vice versa. Hinc factum ut cum quidam epistolam ad fratres de Monte-Dei inter Willelmi abbatis opera descriptam, cum nomine primis duntaxat elementis, W. designato, uno eodemque in codice reperissent, hac litterarum initialium similitudine decepti, Willelmi ipsius fetum esse arbitrati, sub ejus nomine exscripserint ac laudarint, sicque errandi ansam aliis postmodum objecerint.

6. Erant tamen in ea epistola haud pauca, quæ si attentius expensa fuissent, soli Guigoni seu Wigoni Cartusie Priori, non certe Willelmo alterius institui monacho, convenire illico deprehensa fuissent. Jam ab operis exordio, in ipso præmio, scribit auctor se, ex quo recesserat a Cartusianis qui Montem-Dei excolebant, de fratre Stephano ejusque sociis junioribus fratribus, et novitiis venientibus ad novam illam domum, sollicitum semper fuisse. « Ex quo, » inquit, « recessi a vobis usque nunc, qualemcunque laborem meum quotidianum statui dedicare, non vobis, qui non indigetis, sed fratri Stephano et sociis ejus fratribus junioribus, et novitiis venientibus ad vos, quorum doctor Deus solus est: ut habeant et legant, si forte ibi aliquid invenerint utile sibi ad solatium solitudinis suæ, » etc. At prorsus incertum an Willelmus novos illos Montis-Dei incolas vel unquam viderit, qui paulo post conditum Signiacense monasterium eo recessit, anno 1134, ut in sexto Annalium Ordinis S. Benedicti tomo demonstrabitur: quo quidem anno fundamenta Cartusie Montis-Dei tum primum jacta sunt, agente Odone abbate Sancti-Remigii Remensis. Quamvis enim biennio ante, instigante Hugone Gratianopolitano episcopo, consilium inisset Odo de construenda in diocesi Remensi Cartusianorum domo, id tamen executioni mandare non potuit ante annum 1134; quo e concilio Pisano reversus, accitam e majori Cartusia solitariorum coloniam, sibi a Guigone Priore missam, ipse deduxit ad Montem-Dei, tunc dictum Montem-Bosonis, in finibus Remorum, duobus ab urbe Mosomo leucis, annem Barum, eique fundum reditusque sufficientes ad edificandum monasterium concessit. Hæc quæ nunc strictim attingimus, fusiis explicabuntur in dicto Annalium tomo. Sed satis hinc patet, Guillelmum vix ante secessum suum primos illos Montis-Dei incolas videre potuisse, qui needum forte eo tunc pervenerant: cum maxime totus in secessum suum intentus, gravibusque paulo post tentationibus vexatus, ut refert Vita auctor, omnes in se unum curas convertere debuit, in externos vix potuit. Sed nec uspiam legitimus, eum, postquam inter Signiacenses nomen professus est, pedem inde retulisse, ut Cartusianos Montis-Dei inviseret.

7. Si vero Guigoni Majoris Cartusie Priori dictam epistolam, ut par est, asseramus, nulla prorsus difficultas est, omniaque perfecte quadrant. Pius magister est, qui postquam ab iis quos a se dimisit discipulis recessit, de eorum semper salute sollicitus, suum qualemcunque laborem quotidianum eis dedicare statuit ut sanctorum monitis atque hortationibus solitudinis tædia releveret, junioresque vel in proposito confirmet, vel ad professionem monasticam accendat. Hinc de sublimitate eorum professionis disserit, virtutes Cartusianis proprias explicat, præcepta, quæ tironibus convenient, dat; qua ratione tempus agendum sit in cella docet; lectionum sanctarum, orationum, corporalium exercitiorum, cibi, somni, laboris manuum, etc., modum tradit. Eaque ratione scribit, quæ Cartusianum ad ejusdem instituti discipulos scribentem manifeste sapiat ac demonstret. Ea propter plurali sæpe modo loquitur, ut iisdem legibus astrictum se probet. « Hoc omnibus modis agat et labor et otium nostrum, » ait, lib. I, cap. 8, « ut nunquam simus otiosi: et hoc semper sit negotium nostrum, ut perfecte consummetur in nobis, quod dicit Apostolus, etc. » Et cap. 10, de solitariorum in cella officii et exercitiis agens: « Vigiliis nostris, » inquit, « in quibus media nocte surgimus ad confitendum nomini Domini, confessionis ejusdem ordinem contemplantis propheta: In die, inquit, tribulationis meæ Deum exquisivi, manibus meis nocte contra eum, et non sum deceptus (Psal. LXXVI. 3). » Istis enim horis potissimum coram Deo debemus nosmetipsos constituere quasi facie ad faciem, » etc. Capite sequenti, cibi modum præscribens: « De condimentis vero sufficiat, obsecro, ut comestibiles fiant cibi nostri, non etiam concupiscibiles, vel delectabiles. » Et cap. 13, solitarios Apostoli verbis exhortans, ut cum silentio operantes panem suum manducet (II Thess. III, 12), addit: « Vescamur saltem secundum penam Adæ pane nostro, si non

possumus in sudore vultus nostri, in dolore cordis nostri; in lacrymis doloris, si non possumus in sudore laboris. Magnam hanc jacturam professionis nostrae suppleat pietas, ac devotio conscientiae humilis. Nihil clarius iis verbis, a professionis nostrae, a quibus Cartusianorum institutum aperte designat, quorum patres, antiqui illi eremita et Thebaidem incolentes, ut initio capitis explicat, laborabant manibus suis, et de labore suo pauperes pascebant. Patres, inquam, suos vocat, non Benedictum, non Bernardum, non Basilium aut alium quemvis cenobiarcham, sed eos qui in Aegypto et Thebaida, sanctae hujus vitae ardentissimi emulatores, in solitudinibus degentes... ipsi sibi cellas aedificabant, in quibus tecti tantummodo et circumsepti a turbine et a pluvia tutabantur, in quibus eremiticae frugalitatis deliciis affluentes, locupletabant multos ipsi egentes. En igitur eremitam, eremitas alloquentem, patrum suorum eremitarum in Aegypto et Thebaidis solitudinibus et vilibus casulis degentium emulatorem; Guigonem proinde Cartusianum, non certe Willelmum abbatem, cui haec minime conveniunt.

8. Sed si cui dubium adhuc superesset, eximeret prorsus quod scribit auctor ejusdem libri, cap. 12. Cum enim accepisset aedificari a novis illis Montis-Dei Cartusianis paulo sumptuosiores, quam decebat, eorumque instituti leges ferebant, cellas, nihil non agit ut eos a proposito dehortetur, et ad pristinam patrum suorum simplicitatem ac paupertatem revocet. Jam, inquit, subintravit de aere alieno sumptuosa, et, quantum pudor vitae sinit, ambitiosa cellarum aedificatio: et abjecta sancta simplicitate et rusticitate... quasi religiositas quasdam nobis creamus habitationum honestates; in quibus tantum compassum est animalibus, ut pene omnes in hoc effecti simus animales. Dimissam enim vobis a patribus nostris jure haereditario formam paupertatis, et sanctae simplicitatis speciem, verum decorem domus Dei, alienantes a nobis et a cellis nostris, per manus artificum exquisitorum cellas non tam eremiticas, quam aromaticas aedificamus nobis singulas in titulo centum solidorum, concupiscentias oculorum nostrorum de elemosynis pauperum. Amputa, Domine, opprobrium centum solidorum a cellis pauperum tuorum. Cur non potius centum denariorum? cur non potius nullorum? cur non potius gratias filii gratiae ipsi aedificant? In iis verbis nemo non deprehendat, non Willelmum, non Bernardum, aut alium quemvis monachum cenobiticam vitam agentem, quibus cellae singulares, multo minus eremiticae, tunc temporis nondum erant, ut qui omnes in communi dormitorio, nec dum in cellas diviso, dormiebant: sed eremitam Cartusiarum, eremitarum patrem generalem, qui doleat, filios suos jam ab avita eremitica simplicitate degeneres, aedificare sibi curare cellas, non quales eremitas decebat, sed superiores quam ferebant eremitarum instituta, qui humiles casas, majorum exemplo, ipsi sibi aedificare debebant. Hinc addit; Ergo, obsecro, in peregrinatione hujus saeculi, in militia hac super terram, aedificemus nobis, non domos ad habitandum, sed tabernacula ad deserendum... Nunquid non facile est solitario, et sufficiens naturae, et utile conscientiae, ipsi sibi cellam de virgine contexere, de luto plasmare, undecumque operire, et decentissime inhabitare? Et quid amplius est requirendum?... Obsecro ergo, ut maneant cellae illae delicatioribus sicut factae sunt, sed non crescat numerus earum; sintque in valetudinaria fratribus animalibus et infirmioribus, donec convalescant... Maneant in exemplum posteris nostris, quia tales habuistis et sprevistis. Quo jure, quaeso, Willelmus praecipua haec addidit? Quid de eorum moribus, eum attinebat, dedisset? Quid in Cartusianorum disciplinam se interposuisset? Quid de eorum moribus, qui sibi subditi non erant, reformandis satagisset? A propriis superioribus regebantur, ad quos emendare pertinebat, quid contra ordinis disciplinam peccatum esset. Tunc demum concludit auctor, communitium patrum, id est antiquorum eremitarum exempla suis in memoriam revocans, initio capitis sequentis: Vos autem qui spirituales estis, sicut Hebraei, id est transeuntes, non habentes hic civitatem manentem, sed futuram inquirentes; aedificate vobis, sicut cepistis, casulas in quibus habitetis. In casulis enim habitaverunt patres nostri. Qui patres? Patres nostri, addit, in Aegypto et Thebaida, sanctissimae hujus vitae ardentissimi emulatores, in solitudinibus degentes... ipsi cellas fabricabant sibi, in quibus tecti et circumsepti a turbine et a pluvia tutabantur, in quibus eremiticae frugalitatis deliciis affluentes, locupletabant multos ipsi egentes (11). Quibus verbis institutum suum satis prodit auctor, ab Willelmi instituto omnino alienum, qui nec eremitarum more vivebat, nec in cella separata debebat.

9. Hactenus dicta sufficiunt ad asserendam Guigoni Priori Cartusiae epistolam ad fratres de Monte-Dei, restituendumque suo auctori nobile opus, cujus laude eum defraudaverat amanuensium imperitia. Tria duntaxat objici, cum aliqua verisimilitudine, possent, quae ne incautos decipiant, breviter expendemus. Primum, idque praecipuum, repetitur ex praefatione quam primus integram, ut sibi visus est, edidit Bertrandus Tissier, tomo quarto Bibliothecae Cisterciensis, in qua auctor enumerat alia opera ab se edita: quae omnia Willelmi abbatis esse constat. Si quidem aequae constaret totam eam praefationem, qualem exhibuit Tissierius, unius et ejusdem auctoris esse, haud facile solveretur ea difficultas: sed tantum abest id constet, ut potius evidenter appareat, eam partem, qua praefationem auxit Tissierius, merum assumptionem esse, scribarum vitio perperam additum. Cum enim, ut diximus, in uno eodemque codice epistolam ad fratres de Monte-Dei cum genuinis Willelmi abbatis operibus descriptam reperissent, omnia unius ejusdemque auctoris esse arbitrati communem omnibus praefationem temere praemisissent, male coniectatam tum ex ea quam Guigo epistolae suae, tum ex ea quam Willelmus initio lucubrationum suarum praemittendam scripserat. Errandi ansam praebuit quod in sua scribit Guigo, se fratribus suis arbitratum fuisse dedicandum, quod fecit ad solatium eorum qui praereligiore conscientia iis omnibus conturbabantur, quae fidei vel minimum repugnare videbantur: quasi aliud quoddam opus esset, ab epistola diversum; cum tamen quae libro secundo tam accurate de anima ejusque facultatibus et actibus, etc., disserit, ad eximendos e rudiorum illorum fratrum animis scrupulos scripta videantur. Ea vero esse opuscula, quae scripsit Willelmus, alterum sub nomine Speculi fidei, alterum sub titulo Aenigmatis fidei, perperam existimantes scribae; quae de utroque praefatus hic fuerat, statim male consuerunt cum Guigonis verbis, iisque non nihil adulteratis. Et ne ipsi temere conjectare videamur, conjecturae nostrae veritatem probant omnes pene, quotquot exstant cum scripti, tum editi codices, in quibus desideratur illud assumptionem quod hic exhibemus. Dividitur autem illud opusculum in duos libellos; quorum primum, quia planum et facile, Speculum fidei; alterum vero, quia rationes et formam fidei secundum dicta et sensum catholicorum Patrum summam continere videtur, et est aliquantulum obscurior, Aenigma fidei vocare statui; plus in hujusmodi studio fugiens otiositatem inimicam animae (quippe quem senium et aegritudo a communi labore, jam non quidem ut emeritum, sed ut pigrum et inutilem relaxat), quam caterorum eruditioni insistens, quae

(11) Lib. II, cap. 13, n. 38.

revera non est speciosa in ore peccatoris; et illos tantummodo decet, qui quod dicendo plantant, vivendo confirmant. In primo quo accedere debeat; in secundo, qua etiam cautela incedere, rudis docetur auctor. Nam hoc quoque ordine Dominus ad discipulos dicit: Et quo ego vado scitis, et viam scitis (Joan. xiv, 4). Unde et propheta: Divitiarum, inquit, salutis sapientia et scientia (Isa. xxxiii, 6). Nam etiam in Psalmo primum dies diei eructat verbum; postea vero nox nocti indicat scientiam (Psal. xviii, 3).

Sunt praeterea et alia opuscula nostra. Tractatus duo: primus, De contemplando Deo; alter, De natura et dignitate amoris: libellus De sacramento altaris: Meditationes Novitii ad orandum formandis spiritibus non usquequaque inutiles: et super Cantica canticorum usque ad illum locum. Paululum cum pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea. Nam contra Petrum Abelardum, qui praedictum opus ne perficerem efficit: neque enim integrum mihi fore arbitraber tam delicato intus vacare otio, ipso foris fines fidei nostrae nudato, ut dicitur, gladio tam crudeliter depoluit: contra ipsum, inquam, quod scripsi, quia de fontibus sanctorum Patrum hausi quod dixi, quemadmodum in Epistolam ad Romanos et in caeteris de quibus infra dicturus sum, in quibus aut nihil omnino, aut non multum de meo dixi, melius est, si ita placuerit, ut suppresso nomine nostro inter anonyma relinquatur, quam, ut praedixi, quae non peperit, congregare videar. Excerpti enim ex libris sancti Ambrosii quidquid in eis disserit super Cantica canticorum, opus grande et inclytum. Similiter et ex beati Gregorii, sed diffusius quam Beda fecerit. Nam idem Beda, ut nostis, ultimum in caeteris libris suis, hanc ipsam exceptionem constituit. Sententias de fide, quas de beati maxime Augustini libris extraxi, si vultis transcribere, fortes nimirum et graves sunt, cum supradicto opusculo, quod Aenigma fidei intulit placuit, magis congruunt. Est etiam aliud opusculum nostrum de Natura animae, scriptum sub nomine Joannis ad Theophilum: cui ut de toto homine (quasi enim congruere videbatur) aliquid perstringerem, praemisi etiam de natura corporis, hoc est eorum qui corporibus medentur; illud autem de eorum qui curandis animabus invigilant, libris decerpens. Itaque legite omnia, et si non primi, tamen, si ita videtur, vel ultimi: ne si in eorum manus devenerint, qui nihil ipsi facientes aliorum omnia rodunt, ego quoque, utpote senex et deficiens, sicut de Isaac legitur (Gen. xxvii, 1), deficiens, inquam, non gressu, sed sensu, illesus non possim effugere. Denique melius arbitror, si inutilia reperiantur, ut ea amicorum non tam judicio quam consilio ultor ignis absumat quam ut in ea livor irruens detractorum offendant. In pace enim vocavit nos Deus, et providenda sunt bona non solum coram ipso, sed etiam coram hominibus: ut, si fieri potest, quod ex nobis est, cum omnibus pacem habeamus (Rom. xii, 17, 18). Hoc enim summopere monet idem Apostolus judicandum, ne ponamus offensivum fratri vel scandalum (Rom. xiv). Quamquam si quis fraterno animo legerit, etsi nullam consolationem ex eis vel aedificationem accipiat, nihil tamen in eis unde scandalizari vel stomachari, velut contra praesumptorem, debeat, reperitur est. Et ut de aedificatione taceam; qui amicus est, sustinebit et in hoc, si qua est, insipientiam meam; nec sinistro oculo interpretabitur simplicitatem meam: tum maxime propter causam quam superius dixi, quia scilicet forensium prorsus ignarus operum, et non solum aetate, sed insuper infirmitate jam fractus, nisi sub hujus studii patrocinio, otiositatis, quae teste Scriptura multa mala docuit (Eccli. xxxiii, 29), nullatenus effugere dominum valuissem. Deest quippe in omnibus quae hactenus ante Tisserium prodierunt editionibus; deest in antiquissimis omnium et auctori ferme coaevis codicibus Pontiniacensi et Caroli-Locensi; in Metensi etiam Sancti-Arnulphi; in antiqua versione gallica ejusdem operis, ante annos quadringentos facta, quae in Cartusia Montis-Dei hactenus asservatur; deest uno verbo in omnibus fere manuscriptis, unum si excipiamus codicem Signiacensem, quo praesertim usus est Tissierius: nam alium in quo occurrit non novimus. Sed et in isto Signiacensi codice, quem diligenter expendit, pro more suo, Martenius noster, ipsum se ultro prodit adulterinum additamentum a recentiori quopiam sciolo factum. Nam neque eadem manu, neque adeo antiqua, sed annis minimum centum posteriori scriptum est, idque in charta breviori, nec ejusdem formae cum reliquo codice. Quod praepostere factum a recentiori illo sciolo nemo non videt, ut Willelmo assereret epistolam, quam obscurius, pro votis, imo nullatenus adscribebat ei codex ille. Hanc siquidem epigraphen initio praefert: In hoc volumine continentur quaedam opuscula domni Willelmi, abbatis Sancti-Theoderici, postea monachi Signiacensis. Tum apparet in capite epistolae ad fratres de Monte-Dei, cum hoc initio: Dominis et fratribus H. prioris, etc. W. sabbatum delicatum. Et in fine libri secundi: Finit opusculum domini W. ad fratres de Monte-Dei. Sequitur libellus qui incipit, Notandum, duas esse beatitudines, etc., qui est tertius Guigonis liber ad fratres de Monte-Dei: tametsi in margine codicis altera recentiori manu scriptum sit, Sermo domni Anselmi. Hic vides decurtatum auctoris nomen primis duntaxat litteris exhiberi, non ita vero Willelmi, quod sequentibus opusculis integrum praefigitur. Liber Willelmi monachi Signiacensis, qui vocatur Speculum fidei. Excerpta ex meditationibus domni Willelmi. Liber domni Willelmi, qui dicitur Aenigma fidei. Expositio domni Willelmi super Cantica. Vel ex hoc specimine luculenter patet quod diximus, decurtatum Wigonis nomen, ejusque epistolam cum genuinis Willelmi operibus permixtam, offensivum fuisse ad quod incauti amanuenses imperegere.

10. Nec hic omittendum quod in altero Caroli-Locensis monasterii codice, annorum circiter quingentorum, ab eo qui superius laudatus est diverso, occurrit epistola ad fratres de Monte-Dei, sub nomine sancti Bernardi, sed absque ulla praefatione: liber vero tertius eadem manu Anselmo archiepiscopo tribuitur. Ipsa porro praefatio, cum suo additamento, qualem edidit Tissierius, et post eum Mabillonius, epistolae postponitur, cum hac epigrapha: Incipit prologus libellorum sequentium domni Willelmi missus ad fratres de Monte-Dei. Dominis ac fratribus H. Prioris et H. frater W. Deinde sequuntur libelli duo Willelmi abbatis, nempe Speculum fidei, Aenigma fidei. Adeo constitit librario totam eam praefationem Tissierianam epistolae ejusque auctoris instituto non convenire, ut cum forte totam reperisset in codice quem exscribebat, nec tamen spuriam partem a genuina discernere valeret, in aliud extremum lapsus, maluerit integram indubitatis Willelmi operibus, ad quae ex parte quadrabat, quam epistolae praemittere.

11. Objici etiam posset codex monasterii Sancti-Theoderici prope Remos, quem vidit Marlotus, in quo recensentur opera Willelmi abbatis, atque inter ea, opuscula quae misit ad fratres de Monte-Dei De vita solitaria. Sed codex recens est, cujus character, judice Marlenio, vix trecentos refert annos; nec proinde tanta auctoritatis, ut Pontiniacensis et Caroli-Locensis codicum antiquiorum fidem elevare valeat. Idem iudicium ferendum de Vita ejusdem Willelmi in codice Radolensi, in qua ei tribuitur epistola ad fratres de Monte-Dei; sed ab auctore non aequali, imo longe posteriori.

12. Tertia demum difficultas exoritur ex serie Priorum de Monte-Dei, quam contexit venerabilis Pater Franciscus Gagneronius, ejusdem Cartusiae monachus. Primum is constituit Priorem Gaufridum cui successisse putat Haimonem, cui inscripta est epistola: Haimoni Gervasium, etc. Porro cum Guigo anno 1137 obie-

rit, hanc epistolam scribere non potuit Haimoni, qui Prior factus est anno duntaxat 1144. Sed eodem incommodo, si quod sit, laborabit vulgata sententia, quæ Willelmo abbati epistolam adscribit. Ex ipsa quippe lectione capituli duodecimi libri primi liquido patet, scriptam esse ipsis Cartusie Montis-Dei primordiis, tum cum Cartusiani illi, haud satis memores exemplaris quod viderant in monte Majoris Cartusie, ad quem aperte alludit auctor, ædificari sibi curabant cellas paulo sumptuosiores, quam ferebat eremitica simplicitas. Scripta proinde fuit anno circiter 1135; certe ante annum 1137, quo datum legimus instrumentum Odonis abbatis Sancti Remigii, in quo se non modo fundasse et dotasse Cartusiam Montis-Dei, sed etiam construxisse dicit, « cænobium, » inquit, « ... in loco, qui nunc Mons-Dei nuncupatur... construximus... Prædictum cænobium, et quidquid ecclesia nostra in præcinctu ejusdem cænobii... possidet... gratanter et ab omniscensu et exactione liberum dedimus. » Jam igitur constructum erat absolutumque cænobium, cum cellis pro monachorum numero sufficientibus: quo tamen anno nondum Prior erat Haimo, si quæ Gagneronii catalogo fides. In quidem Prioris illius initia cum anno 1144 colligat, sed nullum hujusce sententiæ suæ affert argumentum; nec ullum in Cartusia Montis-Dei exstat monumentum, ipsis salentibus Cartusianis a Martenio interrogatis, quo fulciri possit. In Necrologio ejusdem monasterii, ab annis circiter centum duntaxat scripto, Gaufridus primus Prior dicitur. Verum præterquam quod recentis adeo codicis sublesta est auctoritas, Gaufridus paucis mensibus præesse potuit, eique e vivis erepto Haimo statim subrogari. Certe codex Pontiniacensis, anno 1156 scriptus, hoc est paucis post Guigonis obitum annis, Guigonis ipsius et Haimonis nomen integrum præferens, longe præponderare debet Gagneronii sententiæ quam nullis argumentis munire potuit.

13. Maneat ergo suo Guigoni Priori majoris Cartusie quinto asserta ac restituta epistola ad fratres de Monte-Dei. Porro cum scripta fuerit tum cum ædificaretur Cartusia Montis-Dei, ut diximus, et ante Guigonis mortem, quæ contigit anno 1137, scribi debuit anno circiter 1135 aut sequenti. Eam vero hic edimus, qualem exhibent manuscripti codices, tres in libros divisam, et ad Pontiniacensem potissimum accurate recognitam et emendatam. Tertius liber publicam lucem nondum vidit, tametsi reperitur in codice etiam Signiacensi. Sed facta præfationi memorato assumpto, cum non nemo in eo legisset, dividi illud opusculum in duos libellos, iis verbis in transversum actus, existimavit Guigonis opusculum duobus libris concludi. Hinc post finem libri secundi alia manu et alio atramento temere scriptum legitur in exiguo illo spatio quod inter secundum et tertium librum interjacet, « Finit opusculum domni W. ad fratres de Monte-Dei: » et ad marginem libri tertii, « Sermo domni Anselmi; » qui tamen neque genium, neque stilum Anselmi sapit, neque inter ejus opera recensitus a quoquam fuit. Indequè factum ut codices deinde ad Signiacensem exarati, tertium librum tanquam alterius auctoris, prætermiserint. Palam tamen fiet sobrio cuivis, tum ex citatis superius manuscriptis, tum ex ipsa libri lectione, ejus cum præcedenti cohesione, contextus serie, ac stilo, unius ejusdemque auctoris esse.

14. Quamvis ea epistola veluti quoddam absolutissimum monasticæ vitæ exemplar censeatur ab iis, qui in eodem genere vitæ excellunt, monet tamen lectorem Joannes Gerson in sermone de Cena Domini, « ut de hac materia, » nempe de unione perfectorum cum Deo, « caute legatur Bernardus ad fratres de Monte-Dei, libro secundo, » hic cap. 3, n. 16: ubi vides, hanc epistolam tum in duos saltem libros distinctam legi.

GUIGONIS

PRIORIS QUINTI MAJORIS CARTHUSIÆ

EPISTOLA SEU TRACTATUS

AD FRATRES DE MONTE DEI.

PRÆFATIO.

Charissimis fratribus et dominis, HAIMONI, Priori 199 et cæteris, GUIGO, sabbatum delicatum.

1. Pene impudenter, et plus quam decebat, os meum patet ad vos, charissimi fratres in Christo: non possum tacere, Deus scit. Ignoscite; quia cor meum dilatatum est. Dilatamini et vos, obsecro, in visceribus vestris, et capite nos; quia totus vester sum in eo, in ejus visceribus invicem cupimus nos. Ideo ex quo recessi a vobis usque nunc, qualem-cunque laborem meum quotidianum statui dedicare, non vobis, qui non indigetis, sed fratri Stephano et sociis ejus fratribus junioribus, et novitiis venientibus ad vos, quorum doctor Deus solus est: ut habeant et legant, si forte ibi aliquid invenerint utile sibi ad solatium solitudinis suæ, et sancti propositi incitamentum. Offero quod possum, bonam B voluntatem; ipsamque a vobis repeto cum fructibus

A suis. David saltando placuit Deo (II Reg. vi, 14, 23), non propter saltum, sed propter affectum. Similiter et mulier quæ unxit pedes Domini, laudata est a Christo, non quia unxit, sed quia amavit (Luc. vii, 37-48): et quia quod habuit hoc fecit, in eo justificata est.

2. Deinde vobis etiam arbitratus sum dedicandum (12) quod in consolationem suam, et in adiutorium fidei facere me compulit fratrum quorumdam plus anxia quam periculosa necessitas; quorum tristitia plurimum mihi solet facere gaudium, nisi quod eos contristatos videre non possum. Præ magnitudine quippe non solum fidei, sed etiam amoris, exosum adeo habent quidquid videtur esse contra fidem, ut si vel ad modicum, seu ex spiritu

(12) Editi addunt, aliud quoddam opusculum.

blasphemias, seu ex ipso sensu carnis, fuerint super hoc attentati vel pulsati, quasi ex solo auditu, vel attackto læsam omnino, in semetipsis æstiment conscientie puritatem, et miserabiliter defleant semetipsos, quasi reprobos circa fidem. Quibus et contingit a sæculi tenebris ad purioris vitæ exercitia venien-

A tibus, quod contingere solet repente prodeuntibus ad lucem a diutinis tenebris; ut sicut in illis lux ipsa, qua cætera videnda sunt, primo irruens, infirmis oculis fit molesta: sic et isti ad primum fidei lumen cæcutiant, nec insolitos novæ lucis radios possint sustinere, donec ipso lucis amore assuescant.

LIBER PRIMUS.

200-201 CAPUT PRIMUM.

Congratulatio de innovatione fervoris antiquæ religionis.

1. Fratribus de Monte-Dei, orientale lumen, et antiquum illum in religione Ægyptium fervorem tenebris occiduis et Gallicanis frigoribus inferentibus, vitæ scilicet solitariæ exemplar, et cœlestis formam conversationis, occurrere et concurrere anima mea exsultat in gaudio sancti Spiritus, et risu cordis in fervore pietatis, et in omni obsequio devotæ voluntatis. Quidni? etenim epulari in Domino et gaudere oportet, quia Christianæ devotionis ac religionis speciosissima portio, quæ cœlos propinquius tangere videbatur, mortua erat, et revixit, perierat de mundo, et inventa est. Auditum auris audieramus, nec credebamus: legebamus in libris, et mirabamur de antiqua vitæ solitariæ gloria, et magna in ea gratia Dei; cum subito invenimus eam in campis silvæ, in monte Dei, in monte pingui: ubi jam de ea pinguescunt speciosa deserti, et exultatione colles accinguntur. Ibi enim etiam per vos offert se omnibus, et in vobis se demonstrat, et ignota hactenus innotescit in paucis simplicibus, ipso eam vobis ingerente, qui in paucis simplicibus totum olim sibi mundum subjecit, ipso mundo mirante. Licet enim magna et divina plane fuerint miracula, quæ Dominus gessit in terris, hoc tamen unum super omnia alia enituit, et cætera cuncta illustravit, quod, sicut dictum est, in paucis simplicibus totum mundum et omnem sapientiæ ejus altitudinem sibi subjugavit: quod etiam nunc coepit operari in vobis. Ita Pater, ita; quoniam sic beneplacitum est ante te. Abscondisti enim hæc a sapientibus et prudentibus hujus mundi, et revelasti ea parvulis (Matth. xi, 26, 25) Nolite ergo timere, pusillus grex, ait Dominus, sed omnino confidite, quia complacuit Deo Patri dare vobis regnum (Luc. xii, 32).

2. Videte, fratres mei, videte vocationem vestram. Ubi sapiens inter vos? ubi scriba? ubi conquisitor hujus sæculi? (I Cor. i, 26, 20.) Nam etsi sunt aliqui sapientes inter vos, per simplices tamen sapientes aggregavit, qui reges olim et philosophos mundi hujus per pisces sibi subjecit. Sinite ergo, sinite sapientes hujus sæculi, de spiritu hujus mundi tumentes, alta sapientes, et terram lingentes, sapienter descendere in infernum. Vos autem, dum foditur peccatori fovea, sicut coepistis, stulti facti propter Deum, per stultum Dei, quod sapientius est omnibus hominibus, Christo duce humilem apprehendite disciplinam ascendendi in cœlum. Vestra

namque simplicitas jam multos provocat ad emulationem: vestra sufficientissima et altissima paupertas jam multorum confundit cupiditatem: vestrum secretum jam earum rerum quæ tumultum faciunt, vel facere videntur, pluribus incutit horrorem. Si qua ergo consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si qua viscera misericordie, implete gaudium non meum tantummodo, sed omnium diligentium nomen Domini: ut in varietate vestitus deaurati de auro sapientie Dei reginæ assistentis a dextris sponsi, vestro studio, vestra instantia, ad Dei gloriam, et magnam coronam vestram, et gaudium omnium bonorum, hoc sanetæ novitatis instauratur ornamentum.

3. Novitatem vero dico propter linguas nequam (a quarum contradictione abscondat vos Deus in abscondito faciei suæ) hominum impiorum; qui cum manifestum lumen veritatis obnubilare non queunt, de solo novitatis nomine cavillantur, veteres ipsi, et in veteri mente nescientes nova meditari; utres veteres non capientes vinum novum, quod si eis infunderetur, rumperentur. Sed hæc novitas non est novella vanitas. Res enim est antiquæ religionis, perfecte fundata in Christo pietatis, antiqua hæreditas Ecclesie Dei, a tempore Prophetarum præmonstrata, jamque novæ gratiæ sole exorto, in Joanne Baptista instaurata et innata; ab ipso Domino familiarissime 202 celebrata, ab ejus discipulis ipso præsentem concupita: cujus transfigurationis gloriam cum vidissent qui cum eo in monte sancto erant, continuo Petrus, in eo quidem abreptus sibi, et nesciens quid diceret, quia visa Dei majestate, commune bonum intra privatum suum visus est conclusisse; in eo autem præsentissimus sibi, et scientissimus quid diceret, quia suavitate ejus gustata, optimum sibi judicavit in hoc semper esse, vitam hanc in contubernio Dei et civium supernorum, quos cum eo viderat, concupivit dicens: Domine, bonum est nos hic esse. Si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, et Elie unum (Matth. xvii, 4). In quo si auditus fuisset, facturus procul dubio erat postmodum alia tria, sibi unum, Jacobo unum, et Joanni unum.

4. Post passionem vero Domini, calente adhuc in cordibus fidelium effusi ejus sanguinis recenti memoria, solitariam hanc vitam eligentibus, paupertatem spiritus sectantibus, et in spiritualibus exercitiis et in contemplatione Dei pingue otium altero in alterum zelantibus, deserta repleta sunt. Ex quibus legimus Paulos, Macarios, Antonios, Arsenios